

Προϋπολογισμός και Σύμφωνο σταθερότητας

Γιάννης Μηλιός, καθηγητής ΕΜΠ, μέλος της Γραμματείας του Σν.Ριζ.Α.

Ο Προϋπολογισμός του 2006, όπως και εκείνοι των προηγούμενων ετών, εντάσσεται σε μια λογική που ευνοεί την ενίσχυση των κερδών σε βάρος των μισθών και χρησιμοποιεί ως όπλο μια δογματική αντίληψη περί δημοσιονομικής πειθαρχίας που αντιστρατεύεται την ανάπτυξη.

Η πολιτική της δημοσιονομικής πειθαρχίας κωδικοποιήθηκε στις χώρες της ΕΕ μέσω του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο συνιστά ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια για τη βελτίωση της απασχόλησης και της ανάπτυξης στις περισσότερες χώρες της ζώνης του Ευρώ, επειδή επιδιώκει την μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος με δογματικό τρόπο, ανεξάρτητα από τις ειδικές συνθήκες κάθε περιόδου, μάλιστα ακόμη και σε περιόδους επιβράδυνσης ή στασιμότητας της οικονομίας –προκαλώντας έτσι ακόμη μεγαλύτερη ανεργία και στασιμότητα.

Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης έγινε αποδεκτό από τις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά το 1997 και εφαρμόζεται από το 1999. Το κυριότερο στοιχείο του είναι η δέσμευση ότι το δημόσιο έλλειμμα δεν θα υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ, η δε παραβίαση αυτού του ορίου θα επισύρει κυρώσεις, το ύψος και η φύση των οποίων θα εξαρτάται από το μέγεθος της παράβασης. Στην πραγματικότητα, ο όρος αυτός είναι πολύ πιο περιοριστικός από ό,τι εκ πρώτης όψεως φαίνεται. Διότι, το δημόσιο έλλειμμα παρουσιάζει διακυμάνσεις στη διάρκεια του οικονομικού κύκλου: Κατά την περίοδο της ανάκαμψης και της άνθισης της οικονομίας, όταν αυξάνεται το προϊόν, αυξάνονται αυτομάτως και τα δημόσια έσοδα –χωρίς να απαιτούνται αλλαγές στους φορολογικούς συντελεστές, στην ικανότητα του κρατικού μηχανισμού να συλλέγει τους φόρους ή σε οποιαδήποτε άλλον παράγοντα επηρεάζει τα έσοδα. Κατά την περίοδο της ύφεσης, αντιστρόφως, τα δημόσια έσοδα μειώνονται στον βαθμό που ατονεί η οικονομική δραστηριότητα και μειώνεται ή επιβραδύνεται το προϊόν. Επομένως, η υποχρέωση μιας χώρας να διατηρεί το δημόσιο έλλειμμά της κάτω από το όριο του 3%, σημαίνει ότι το εν λόγω έλλειμμα πρέπει να φθάνει στο όριο αυτό όταν η οικονομία της θα βρίσκεται στο βαθύτερο σημείο της ύφεσης. Διότι εάν επιτυγχάνει έλλειμμα 3% στην ανοδική φάση του κύκλου, όταν δηλαδή το προϊόν αυξάνεται με υψηλούς ρυθμούς (όπως συμβαίνει στην Ελλάδα σήμερα, που παρουσιάζει τους ψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης στην ΕΕ), τότε στη διάρκεια της ύφεσης το έλλειμμα θα διευρύνεται και θα υπερβαίνει το προκαθορισμένο όριο. Επομένως, ο περιορισμός των βαθμών ελευθερίας άσκησης εθνικής οικονομικής πολιτικής είναι περισσότερο σοβαρός από ό,τι εκ πρώτης όψεως φαίνεται.

Κατά τα δύο πρώτα έτη της εφαρμογής του, το Σύμφωνο δεν δημιούργησε προβλήματα διότι η αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας επέτρεπε τη συγκράτηση των δημοσίων ελλειμμάτων. Από το 2001, όμως, με την οικονομική επιβράδυνση που επήλθε, η δυσλειτουργική φύση του Συμφώνου Σταθερότητας έγινε φανερή. Η Γερμανία και η Γαλλία παραβίασαν το όριο του 3%, αλλά προσπάθησαν να «σώσουν» το Σύμφωνο, αποδεχόμενες τη διαιώνιση της ισχύος του με παράλληλο πάγωμα της Διαδικασίας Υπερβάλλοντος Ελλείμματος, προκειμένου να μην τους επιβληθούν κυρώσεις (Νοέμβριος 2003).

Στην ευρωζώνη το δημοσιονομικό έλλειμμα θα διευρυνθεί φέτος στο 3% του ΑΕΠ και το 2006 στο 3,1%, από 2,7% που ήταν το 2004. Σε υψηλά επίπεδα εκτιμάται ότι θα διατηρηθεί το έλλειμμα στις ΗΠΑ και την Ιαπωνία, στο 3,8% και 6,5% ετησίως αντίστοιχα, για τη διετία 2005-2006. Επιπλέον έξι χώρες της ευρωζώνης έχουν ήδη υπερβεί το ανώτατο όριο του δημοσιονομικού ελλείμματος.

Με τον Προϋπολογισμό του 2006 η κυβέρνηση επιδιώκει να μειώσει το δημόσιο έλλειμμα στο 2,8% του ΑΕΠ, από το 3,6% όπου αναμένεται να φτάσει φέτος. Όπως είναι προφανές, η δημοσιονομική θέση της Ελλάδας δεν είναι σήμερα δεινή, ούτε απολύτως ούτε σε διεθνή σύγκριση.

Οι κατευθύνσεις αυτές τίθενται σε μια συγκυρία υψηλών ρυθμών ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του α' εξαμήνου του 2005, η Ελλάδα, με 3,6%, σημείωσε τον υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης μεταξύ των χωρών της ευρωζώνης.

Ο Προϋπολογισμός δεν επιδιώκει να αξιοποιήσει τον όποιο δυναμισμό της ελληνικής οικονομίας προς όφελος της λαϊκής ευημερίας, αλλά αντίθετα έχει ως μόνο κριτήριο την περαιτέρω ενίσχυση της οικονομικής θέσης του κεφαλαίου, σε βάρος των εργατικών εισοδημάτων και των εργασιακών δικαιωμάτων των εργαζομένων.

Η ανακήρυξη του δημοσίου ελλείμματος σε πρωτεύον ζήτημα, μετατοπίζει το ενδιαφέρον της δημόσιας συζήτησης σχετικά με τα προβλήματα της οικονομίας από ζητήματα που αναφέρονται στο παραγωγικό σύστημα της χώρας, στη συσσώρευση παραγωγικού κεφαλαίου, στο ύψος της παραγωγής και της απασχόλησης, στη διανομή του προϊόντος και την ανταγωνιστικότητα, προς την σφαίρα των νομισματικών κριτηρίων, δηλαδή του πληθωρισμού, των επιτοκίων, των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Η μετατόπιση αυτή αποτελεί διολίσθηση της δημόσιας συζήτησης στο έδαφος της νεοφιλελεύθερης-μονεταριστικής ιδεολογίας, για την οποία οι σημαντικές μεταβλητές της οικονομίας βελτιώνονται αυτομάτως μέσω της απελευθέρωσης των αγορών και της δημοσιονομικής και νομισματικής πειθαρχίας.

Σήμερα, η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η μοναδική περιοχή του αναπτυσσόμενου κόσμου που δεν συμμετέχει ουσιαστικά στην παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη και επιπλέον δημιουργεί περιβάλλον αβεβαιότητας, τόσο για τους καταναλωτές, όσο και για τις χρηματιστικές αγορές, σχετικά με την αναμενόμενη εξέλιξη των φόρων, των δημοσίων δαπανών και των επιτοκίων. Σε αυτή την κατεύθυνση συμβάλλει η διατήρηση του Συμφώνου Σταθερότητας, παρά την παραβίαση του ορίου 3%, με τη θέσπιση περιόδου διόρθωσης της παρέκκλισης από το εν λόγω όριο. Χαρακτηριστική από την άποψη αυτή είναι η περίπτωση της Γερμανίας, για την οποία το Σύμφωνο επέβαλε σημαντικό και παρατεταμένο περιορισμό της δημοσιονομικής πολιτικής για την επαναφορά του ελλείμματος στο 3% του ΑΕΠ. Η υποχρέωση της διόρθωσης του ελλείμματος αρχικά εντός ενός έτους οδήγησε σε διαδοχικές φορολογικές αλλαγές αυξανόμενης αυστηρότητας στον βαθμό που τα εισοδήματα αυξάνονταν λιγότερο από όσο είχε προεξοφληθεί. Δημιουργήθηκε έτσι ένα κλίμα μειωμένης αξιοπιστίας και αβεβαιότητας που επέδρασε αρνητικά στην συμπεριφορά των καταναλωτών, αλλά και στα επενδυτικά σχέδια του ιδιωτικού τομέα.

Η αλλαγή στη δημοσιονομική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα επέτρεπε στις χώρες μέλη να ανακτήσουν πολύτιμους χαμένους βαθμούς ελευθερίας ως προς την άσκηση της οικονομικής πολιτικής.

Η Αριστερά και τα κινήματα κατά της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης απαιτούν έτσι την κατάργηση του Συμφώνου Σταθερότητας.

Η προστασία των δημόσιων αγαθών και η παροχή δημόσιων υπηρεσιών υψηλής ποιότητας, η μείωση της ανεργίας και η προστασία των οικονομικά ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων είναι στόχοι πολύ σημαντικότεροι από το Σύμφωνο Σταθερότητας και τη δογματική προσκόλληση στη δημοσιονομική πειθαρχία.

Αλλωστε, η βασική αιτία της διαιώνισης των υψηλών δημοσίων ελλειμμάτων δεν είναι η έλλειψη δημοσιονομικής πειθαρχίας, η ανεπαρκής «απελευθέρωση των αγορών», ή άλλα μέτρα που θα ενίσχυαν περαιτέρω τις επιδιώξεις του κεφαλαίου έναντι εκείνων της εργασίας, αλλά η εξαιρετικά χαμηλή και συνεχώς μειούμενη φορολόγηση των κερδών, των μερισμάτων και των υψηλών εισοδημάτων αφενός, και η ολιγογρία των φοροεισπρακτικών μηχανισμών όταν πρόκειται για τις επιχειρήσεις αφετέρου.

Το επιχείρημα όσων υποστηρίζουν την αναδιανομή του κοινωνικού πλούτου υπέρ των κερδών είναι σαθρό: Ισχυρίζονται ότι τα κέρδη του σήμερα θα είναι οι επενδύσεις του αύριο και η αυξημένη απασχόληση του μεθαύριο. Η αντίληψη αυτή διαψεύδεται διαρκώς σε όλες τις χώρες επί τουλάχιστον τρεις δεκαετίες: Το κίνητρο των επιχειρήσεων για εισαγωγή τεχνολογικών καινοτομιών, επενδύσεις, βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων κ.λπ. δεν είναι η κοινωνική ευημερία, αλλά η αύξηση των κερδών τους σε ένα περιβάλλον οικονομικού ανταγωνισμού. Όταν η οικονομική πολιτική και ο Προϋπολογισμός πολλαπλασιάζει τα κέρδη μέσα από την «απλή» αναδιανομή του κοινωνικού πλούτου, στην πραγματικότητα δημιουργεί *αντικίνητρα* για τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό της οικονομίας. Προσφέρει στο κεφάλαιο μια «άμεση» διέξοδο, που όχι μόνο δεν περιέχει δευτερεύοντα αποτελέσματα υπέρ της εργασίας (αύξηση της απασχόλησης κ.λπ.), αλλά βασίζεται ακριβώς στην περαιτέρω επιδείνωση των συνθηκών ύπαρξης των εργαζομένων.